

Leveleki Eszter – egy pedagógus az árral szemben

„Eszter mindenkiel úgy foglalkozott, úgy beszélt, hogy az illető azt érezte: ő valóban fontos, érdekes a számára, s ha segítségre van valamiben szüksége, azt meg fogja tőle kapni.” (178. o.).

Leveleki Eszter születési neve Löventritt Eszter volt. Felsőgallán született 1917. október 10-én, és Budapesten hunyt el 1991. február 24-én. Édesapja Löventritt Andor vegyész mérnök, a tatabányai cementgyár egykori igazgatója. Édesanyja Molnár Julianna (Dudus néni) tanítónő. Eszter 1936 és 1939 között Nemesné Müller Mártával dolgozott együtt, aki az 1920-as években Piaget tanítványa volt. A Tigris utca 41-ben volt található a Családi iskola, ahol Márta néninek minden héten volt egy olyan órája, amit „szabad kérdezés”-nek nevezett el. Eszter nevelőként dolgozott az intézményben 1939. június 30-ig. Müller Márta gyakorta tartott megbeszéléseket Kéry Hedviggel (Heci néni), aki nyári gyereknarattatást szervezett 1937-ben Veresegyházára. Esztert kérte meg arra, hogy váltsa le Vajnai Évát augusztusban. Innentől vette kezdetét a Leveleki Eszter életmű.

1938-ban – ekkor Eszter mindössze 19 éves volt! – Molnár Verával újsághirdetést adtak fel, melyben egy megfelelő helyszínt kerestek a nyári táboroztatáshoz. Így találnak rá a bánki Hanusz-házra, ami sokáig szolgálta a Vidám vakációra érkezőket. 1938-ban Leveleki Eszter a Családi iskola mintájára magánóvodát nyitott, ami 1948-ig állt fenn. Az óvoda bezárása után egy rövid ideig dolgozott a Panacea Gyógy-szervegyészeti Rt-nél. 1945 januárjában egy légítámadás során bombatalálat érte a házukat, édesapját elveszítette, ő maga hadirokkant lett. 1945 és 1949 között a Bélaváry-Buchard Erzsébet (Montessori Mária tanítványa) vezette óvoda munkatársaként dolgozott. 1948-ban szerzett óvónői képesítést az Állami Tanítóképző és Óvónőképző Intézetben. Ezzel párhu-

zamosan tanított a Dolgozók Óvónőképzőjében.

Az 1950-es években nem kapott munkát, mert a káderlapján az állt, hogy „a szocialista ember nevelésére nem alkalmas.” Ebben az időszakban Bélaváry-Burchard Erzsébet is elutasította őt (76. o.). Ekkor kezdte el kisiparosi tevékenységét: játékokat tervezett és kivitelezett, esőkabátot hegesztett, továbbá kendőt is festett. 1958-ban azzal keresték fel a tanácstól, hogy sajnós félreértés volt, ami ezen időszak alatt történt vele. „A válaszom az volt, hogy kicsit soká tartott” (78. o.). Ezután 1962 és 1976 között a Pest Megyei Csecsemőotthonok Központjában állami gondozott gyerekekkel foglalkozott.

Leveleki Eszter életműve az 1938 és 1978 között megrendezett bánki nyaralások sora volt. A negyven év alatt több mint 800 gyerek üdült a Bánki-tó partján. A foglalkozások helyszínéül a tó és természetes környezete szolgált, az együttlétek szerveződési formája a szabad játékon alapult. Bánkon mindent lehetett, ami nem volt veszélyes (pl. esti beágyazás énekelve, hangoskodva). Kevés kézenfekvőbb példát tudnánk hozni a drámapedagógia alkalmazására, mint Leveleki Eszter komplex játéktáborát, ahol nemcsak a résztvevők, hanem a tábor vezetői is istenien szórakoztak.

A bánki demokratikus gyermekállam nevét is közösen találták ki, és nevezték el Pipeclandnek. Demokratikusan megválasztották az ország királyát, megszavazták a törvényeket, felállították a bíróságot. A legsúlyosabb bűn a játékrontás volt. Pipecland királya mindig a legkisebb gyerek volt, aki mellé elrendeltek egy régenszt, aki a valódi uralkodást gyakorolta. Meg-

alkották az állam himnuszát, kialakították a közösség speciális ünnepeit. Hasonlóképpen a pedagógusok számára ismerős szimulációs játékhöz, egész kis kolóniát építettek ki terekkel, utcanevekkel, térképpel, sajtóval, játékokkal, szerepkörökkel, speciális törvényekkel – csakhogy Bánkon

---

A foglalkozások helyszínéül a tó és természetes környezete szolgált, az együttlétek szerveződési formája a szabad játékon alapult. Bánkon mindent lehetett, ami nem volt veszélyes (pl. esti beágyazás énekelve, hangoskodva). Kevés kézenfekvőbb példát tudnánk hozni a drámapedagógia alkalmazására, mint Leveleki Eszter komplex játéktáborát, ahol nemcsak a résztvevők, hanem a tábort vezetőik is istenien szórakoztak.

---

nem megrajzolták ezeket, hanem megépítették, felcímkézték, majd belakták. Államot építettek, amit meg kellett védeniük az ellenségtől, az éj leple alatt támadóktól.

A táboron belül rövid idő alatt gyermekművészek sora lett híressé, naggyá. Gyermekújságírók tudósítottak naponta a közösség életéről. A királyság lakói, a pipecek saját nyelven (nyelvjárásban) kezdtek egymás között beszélni. Olimpiai bajnokságokat rendeztek, túrákat szerveztek a környező településekre. Eszter a háború alatt azt is kijárta, hogy ne kelljen a zsidó gyerekeket hazaküldenie a táborból (az első bánki csapat 35%-a zsidó származású volt).

Leveleki Eszter véleménye szerint „nem szabad előre programot csinálni, hagyni kell a dolgokat alakulni” (9. o.). Eszter könnyű helyzetben volt, hiszen – saját bevallása szerint – amikor a gyerekek kérdezték tőle, hogy most mit csináljunk,

akkor mindig eszébe jutott valami jó mulatság. Megvolt hozzá a megfelelő leleményessége, lazasága, kreativitása. Egyáltalán nem akart görcsösen megfelelni sem a gyerekeknek, sem a szülőknek; pedagógusi érzéke lelke legmélyéből fakadt. Eszter táborában a leleményes, talpraesett gyerekek érvényesültek. Nyaraltatásain olyan neves emberek is megfordultak, mint Fischer Iván, Ascher Tamás, Mácsai Pál, Básti Juli, Eörsi Máttyás.

Bár Leveleki Eszter életművének ezeket a nyaraltatásokat tekintjük, az életrajzi adatokon, a táborozók névsorán, valamint a játékok szervezési rendszerén kívül eddig nem ismertük pontosan Eszter motivációit, és nem láttuk teljes összefüggésében magát Pipeclandet sem. Fábrí Ferenc gyűjteménye ehhez nyújt az érdeklődő olvasó számára betekintést. A szerző olyan egyedülálló gyűjteményt közöl, melynek révén megismerhetjük a részletekben, az emberi hétköznapokban rejlő nehézségeket. A mű megismerése során olyan titkokra, eddig rejtett információkra bukkanhatunk, amelyek könnyebbé teszik a Leveleki-életmű értelmezését, befogadását.

A könyv fejezetcímei is jól mutatják, hogy a szerkesztési koncepció középpontjában Leveleki Eszter életútja áll. Egyes fejezetek egy-egy korszakot ölelnek fel az ő munkásságából. Néhány személlyel, aki fontos szerepet töltött be Eszter életében, önálló fejezetben foglalkozik a szerző (pl. Rezső, Gida, Öreg Gábor, Medve). A könyvben a leíró, mintegy élménybeszámoló szerű részeket lelvélközlések váltják, melyek mindig logikusan kapcsolódnak a történésekhez, eseményekhez. A könyv különlegessége, hogy nem kívánja az égig magasztalni a bánki mesevilágot: megismerteti az olvasót olyan résztvevői véleményekkel is, amelyek épp a királyság okozta hierarchikus rend hátrányait panaszozzák el. Reális képet kapunk mindarról, ami ott, velük történt.

A szerzői nézőpont mindenképpen szubjektív, személyes élmények adták az inspirációt. Az írás stílusa közvetlen, bensőséges, érezzük a beavatottságot. Megtudjuk, hogy hogyan volt képes

Leveleki Eszter jól bevált módszere, a „nincs módszer” a gátlásos, önmaga által csak „poszorodott” gyermeknek nevezett anyagból tüzes, fáradhatatlan felnőttest kovácsolni, továbbá azt is, hogy miért nem voltak képesek egyes gyermekek ebben a rendszerben jól működni, a többiek közé beilleszkedni.

Fábrí Ferenc írásából emellett megismerhetjük a pedagógus „civil” arcát: a nőt, aki nem alapít saját családot, nem megy férjhez, mert úgy gondolja: „*Nem voltam elég bátor*” (59. o.). A leveleken keresztül megismerhetjük Dudus nénit, Eszter édesanyját is, aki minden bányai táborozónak fogadott nagymamája volt. Megtudjuk, hogy Dudus néni nem szívelte Gidát (Lindner Gedeon): hosszú levélben részletezi az ellene szóló lebeszélő érveket.

Tengernyi levelet őrzött meg Eszter, melyek most az utókor számára örökségül maradtak. Ezekből az írásokból rajzolódik ki a magánember, akinek – a szakmai nehézségek mellett – a civil élete is eseménydús volt. Olyan gyöngyszemei ezek az életműnek, amelyeket semmiképpen sem egyszerre érdemes elolvasnunk, hanem szemezgetve, apránként. A mai kor olvasója számára a levelek nyelvezete, szófordulatai is gyönyörűséget jelenthetnek. Érdemes egyiknél-másiknál elmélázni, belehelyezkedni a korba, megidézni a körülményeket, élethelyzeteket, a táborok szervezésének apró-cseprő gondjait, és olvasni azok személyes, hálás szavait, akiket az a szerencse ért az életben, hogy személyesen is megtapasztalhatták a bányai varázslatot. A kötet egy olyan utazás, mellyel a vonatra felszállva minden olvasó egy kicsit maga is Leveleki Eszter lehet: az a pedagógus, aki megpróbált csodát művelni... s a csoda még ma is hatással van ránk.

A gyűjteményből pontos és részletes adatokat tudhatunk meg a tábor szervezési feladatokról, a zsidó gyermekek védelmezéséről, Eszter biciklis kalandjairól, a vézskorszakban helytálló, mára elfeledett névtelen hősről. Keserű képet kaphatunk a korszakról, melyben Leveleki Eszter – értékeinek elismerése hiányában –

hosszú éveken keresztül elutasítást kapott a pedagógusi pályán. Megtudhatjuk, miként hidalta át ezt a bús-borongós időszakot esőkabátok, játékok készítésével.

A szerző – a Leveleki-hagyaték gondozása mellett – a bányai táborozók által létrehozott Leveleki Eszter Alapítvány vezetői feladatait is ellátja. Leveleki Eszter munkásságáról eddig is sokat tudott a pedagógia, de a mostani gazdag anyag egy új oldaláról ismerteti meg a történeteket, felfedi az összefüggéseket, illetve tartalmazza a Nyugodtan tegezz! című kötetben megjelent, a kiadvány szempontjából fontosabb interjúkat is. Ahogy a szerző mondja, munkája során megpróbálta bemutatni „*azt a Leveleki Esztert, akit igazán egyikünk sem ismert*” (2. o.). Fábrí Ferenc mindazoknak ajánlja művét, akiket „*a magyar pedagógia alakulása, vagy csak emberi sorsok, drámák érdekelnek*”: „*Nemcsak úgy éreztem, de tudom is, hogy Eszter élete példaértékű a magyar történelem viharai között. Azok az események, amelyek vele és rokonaival, barátaival történtek, a 20. század nagy fordulót jellemzik, így a könyv kicsit a magyar történelem 1930–80 közti szakaszát ábrázolja, alulnézetből. Emellett e történetek az emberi helytállás jelentőségét mutatják be.*”

Leveleki Eszter felismerte a lehetőséget a gyerekekben, megtalálta a módszert, mellyel segítette kinyílásukat, jellemfejlődésüket. Felnőtt pedagógusként magam is a „csodálkozók” között vagyok, hiszen nekem csupán az „átlagos” diákélmények jutottak, s irigykedve gondolok azokra a gyerekekre, akik „pipecek” lehettek. Ez a gyűjtemény egy olyan embernek állít emléket, aki önzetlen munkájával, gyermekszeretetével, érzékenységgel és felhőtlen jókedvével példaként szolgálhat és reményt adhat a ma pedagógusának is, hogy miként érdemes és szabad nevelni ifjainkat – és magunkat.

Fábrí Ferenc (2016): *Leveleki Eszter emlékezete*. Fapadoskönyv.hu Kiadó.

Győrögné Porcsin Lívía
Bárdos Lajos Általános Iskola,
Dunakeszi